

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
ICHKI ISHLAR VAZIRLIGI
BUXORO AKADEMIK LITSEYI

**„YANGI O‘ZBEKISTONDA BARKAMOL
AVLOD TARBIYASI: MUAMMO
VA YECHIMLAR“**

*mavzusida o‘tkazilgan ilmiy-amaliy
konferensiya materiallari to‘plami*

ISBN978-9910-9645-1-0

9 789910 964510

BUXORO – 2023-YIL

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI ICHKI ISHLAR VAZIRLIGI

BUXORO AKADEMIK LITSEYI

**„YANGI O‘ZBEKISTONDA BARKAMOL
AVLOD TARBIYASI:**

MUAMMO VA YECHIMLAR“

*mavzusida o‘tkazilgan ilmiy-amaliy konferensiya
materiallari to‘plami*

“Buxoro viloyat bosmaxonasi” MChJ

nashriyoti–2023 yil

УДК 172.12-053.81(575.1)

КБК 87.77(50')

B 29

ISBN 978-9910-9645-1-0

Barnoyev Sanjar,

„YANGI O‘ZBEKISTONDA BARKAMOL AVLOD TARBIYASI:
MUAMMO VA YECHIMLAR“ [Matn] : to‘plam / Buxoro:
“Buxoro viloyat bosmaxonasi” MChJ nashriyoti, 2023. -384 b.

Ushbu to‘plamda Ichki ishlar vazirligi akademik litseylari o‘quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga oid amaliy tadbirlar haqida, ularni chuqurlashtirilgan va kasbga yo‘naltirilgan o‘rta maxsus, kasb-hunar ta‘limi davlat ta‘lim standarti talablariga muvofiq sifatli o‘qitishni tashkil etish; yoshlarni Vatanga, yuksak fuqarolik hamda demokratiya, mustaqillik g‘oyalariga, o‘z xalqining ma‘naviy va tarixiy qadriyatlariga sadoqat ruhida tarbiyalash; o‘quvchilarga qonunchilikni to‘g‘ri tushunishni va ularga rioya qilishni ta‘minlaydigan yuksak madaniyatni, kasbiy ko‘nikmalarni, keng dunyoqarash, sog‘lom fikrlash, alohida sharoitlarda vaziyatga to‘g‘ri baho berish ko‘nikmalarini shakllantirish; jinoyatchilikka qarshi murosasiz munosabatni shakllantirish, shuningdek, umumta‘lim fanlari va til o‘qitish metodikasi bo‘yicha maqola va tezislar berilgan.

Mas‘ul muharrir:

***B. B. Namozov** f.f.d. (DSc) – BuxDU “Islom tarixi va manbashunoslik, falsafa” kafedrasini mudiri*

Taqrizchilar:

D.H.Quvvatova – f.f.d., professor, BuxDU “O‘zbek tili va adabiyoti” kafedrasini o‘qituvchisi

D.B.Zaripova – f.f.f.d. (PhD), IIV Buxoro AL “Tillarni o‘rganish” kafedrasini mudiri

Ushbu maqolalar to‘plami IIV Buxoro akademik litseyining 2023-yil 13-noyabrda 4-sonli Pedagogik kengashida ko‘rib chiqilgan va nashrga tavsiya etilgan.

65. CHIZIQLI FUNKSIYANING KASR QISMI TAQSIMOTI Kenjayev Sharof Shermuxamatovich, Imomqulov Islom Ikromjon o'g'li	
66. AKADEMIK LITSEYLARDA AXBOROT-TA'LIM MUHITI YARATISHNING TA'LIM SAMARADORLIGIDAGIAHAMMIYATI Arashova Dilobar Ro`zimurodovna	
67. FIZIKA FANINI O'QITISHDA MUAMMOLI TA'LIM TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHNING O'ZIGA XOS JIHATLARI Axmedov Yodgorbek Olimjonovich.....	
68. FIZIKA O'QITISHDA INTEGRATIV YONDOSHUV DAN FOYDALANISHNING O'ZIGA XOS JIHATLARI Bekpo'latov Ulug'bek Rahmatulla o'g'li, Musurmonov Mehridin Ulug'bek o'g'li	
69. ZAMONAVIY TA'LIM TEXNOLOGIYALARI VA AXBOROT KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHNING ISTIQBOLLARI N.S.Sayidova, S.M. Berdiyeva.....	
70. YEVROPA ITTIFOQI VA O'ZBEKISTON: TA'LIM SOHASIDA HAMKORLIK Boltayev Erkin Qo'ziyevich	
71. LOGARIFM HAQIDA TUSHUNCHA. LOGARIFMLARNING ASOSIY XOSSALARI. LOGARIFMLARNI MASALALARDA QO'LLANILISHI Halimov Sunnat Safarovich	
72. GEOMETRIYAGA OID DASTLABKI TUSHUNCHALAR. GEOMETRIYANING ASOSIY TUSHUNCHALARI HAQIDAGI MA'LUMOTLARNING BERILISHI Halimov Sunnat Safarovich, Qanoatova Dilfuza Sattorovna.....	
73. OPTIKA KURSINI O'QITISHDA "MEXANIK ANALOGIYA" USULIDAN FOYDALANISHNING METODIK IMKONIYATLARI Islamova Nilufar.....	
74. "IMPULSNING SAQLANISH QONUNI"NI EKOLOGIK BILIMLAR INTEGRATSIYASI ASOSIDA O'QITISH Musurmonov Mehridin Ulug'bek o'g'li	
75. O'QUVCHILARNING FIZIKA FANIGA OID KOMPETENSIYALARINI SHAKLANTIRISHDA "MOBIL ILOVALAR" DAN FOYDALANISH Najmiddinov Murat Kamolovich,	
76. AKADEMIK LITSEYLARDA DARS JARAYONIDA INFOGRAFIKADAN FOYDALANISH Sayidova Nazokat Sayfullayevna, Ostonova Nafisa Xikmatovna	
77. KVADRAT TENGLAMA VA UNING ILDIZLARI MAVZUSINI O'QITISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI Safarova Nigora Nasillovna, R.A.Abdukarimova.....	
78. YaNGI O'ZBEKISTON – YaNGI KADRLAR YaNGI OLIY TA'LIM TIZIMI: MUAMMO VA KREATIV YEChIMLAR Xo'jaeva Gulshoda Jalilovna	
79. O'QUVCHILARDA TANQIDIY TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISH OMILLARI F.Adizova. , IIV Navoiy akademik litseyi	
80. MULTIMEDIAILOVALARIYARATISHTEXNOLOGIYASI S.M. Berdiyeva – O'zbekiston Respublikasi	
81. MATEMATIK FUNKSIYALARNI TEKSHIRISHDA HOSILADAN FOYDALANISHNING AFZALLIKLARI Jo'rayev Muzaffar Nodirovich, Xayrullayev Inomjon Ulug'bek o'g'li	
82. AKADEMIK LITSEYLARDA FIZIKA-MATEMATIKA FANLARINI O'QITISHDA ILG'OR PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR VA ZAMONAVIY AXBOROT VOSITALARIDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI Meliqulova R.A, Islomova N.Sh.....	

ZAMONAVIY TA'LIM TEXNOLOGIYALARI VA AXBOROT KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHNING ISTIQBOLLARI

**N.S.Sayidova – BuxDU Axborot tizimlari va raqamli texnologiyalar
kafedrası dotsenti, f.-m.f.n.**

**S.M. Berdiyeva – O`zbekiston Respublikasi IIV Buxoro akademik litsey
informatika fani o`qituvchisi**

Hozirgi kunda ta'lim jarayonida zamonaviy axborot kommunikatsion texnologiyalar davrida yashayotgan ekanmiz, ushbu jarayonda zamonaviy texnik imkoniyatlarga mos bo'lishi va o'quvchi, talaba, hamda tinglovchilarning axborot jamiyatiga barkamol kirishiga hissa qo'shishi kerak bo'lgan o'quv texnologiyalarining tarkibiga tuzatishlar kiritilishi bilan bog'liq bo'lgan pedagogik nazariya va o'quv jarayonidagi sezilarli o'zgarishlar bilan birga kirib keladi. Kompyuter texnologiyalari o'qitishning samaradorligini sezilarli darajada oshiradigan yaxlit o'quv jarayonining ajralmas qismi bo'lishi kerak. Jamiyat rivojlanishi inson faoliyatining barcha sohalariga kirib boradigan, jamiyatda axborot oqimlarining tarqalishini ta'minlaydigan unga kompyuter texnologiyalarining kuchli ta'siri bilan tavsiflanadi. Ayni damda global axborot makoni - jarayonlarning ajralmas va muhim qismi ta'limni kompyuterlashtirishdir.

Axborot va axborot texnologiyalari sohasidan tashqarida mavjudlikni tasavvur qilish juda qiyindir. Turli ko'rinishdagi axborotlarning tobora ko'payib borishi bizni uni qayta ishlashning yangi, ilg'or usullari va vositalarini joriy etishga majbur qilmoqda va zamonaviy hayot sharoitlari uni saqlash, uzatish va xavfsizligini ta'minlash yo'llariga tobora ko'proq talablarni kuchaytirmoqda. Ta'lim inson hayotining ajralmas qismi bo'lib, ayni paytda ushbu sohada yangi bilimlar manbai va ushbu bilimlarni qo'llash sohasi hisoblanadi.

Demak, o'quv jarayonida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish istiqbollari muhim bo'lib hisoblanada. Bugungi kunda har qanday ta'lim muassasasida intizomi bo'yicha professor-o'qituvchilar zamonaviy axborot kommunikatsion texnologiyalardan foydalangan holda dars jarayoniga tayyorlanishi va o'tkazishi kerak. Zamonaviy axborot kommunikatsion texnologiyalardan foydalangan holda o'tkazilgan dars ko'rgazmali, rang-barang, ma'lumotli, interaktiv bo'lib, o'qituvchi, talaba va tinglovchilarning vaqtini tejaydi, hamda ularga o'z tezligida ishlashga imkon beradi, bundan tashqari professor-o'qituvchilarga o'quvchi, talaba, hamda tinglovchilar bilan har xil va individual ravishda ishlashga imkon beradi.

Ayni damda faqatgina ma'ruzaga asoslangan an'anaviy darslar vaqti o'tdi. Axborot oqimi sur'ati tezlashgan bir paytda o'tilayotgan har bir dars rang-barang bo'lmasa, o'quvchi, talaba, hamda tinglovchilar e'tiborini bilimga jalb etish mushkul. Shuning uchun professor-o'qituvchlari tinmay izlanishi, ijodkor bo'lmog'i darkor. Ayniqsa, darsni o'yinlar asosida ko'rish tizimiga asoslanib o'tish sezilarli samara beradi. Turli ko'rinishdagi metod va o'yinlar esa o'quvchi, talaba, hamda tinglovchilar psixologiyasidan kelib chiqib, tanlangani ma'qul. Birinchi bo'lishga undash uslubi doimo o'zini oqlaydi. Darslarda ham yangi ma'lumotlarni yetkazishdan avval professor-o'qituvchlar ularning dastlab olgan bilimlarini, tasavvurlarini aniqlashtiradi, bir tizimga soladi, olingan bilimlar har xil ko'rgazmali vositalar, slaydlar, multimedia, tarqatma materiallar, qo'shimcha adabiyotlar bilan mustahkamlansa maqsadga muvofiq bo'ladi. Darsda olib boriladigan ta'lim-tarbiya ishlarining asosiy elementlaridan biri, o'quvchi, talaba, hamda tinglovchilarning o'zaro faollik asosida mustaqil, erkin fikrlash o'quv va amaliy topshiriqlarini bajarishlari, hayotda, albatta, yetuklikka yetaklaydi. Darslarda foydalaniladigan har qanday interfaol usullar ta'lim xarakteriga ega bo'lib, o'quvchi, talaba, hamda tinglovchilar bilimining mustahkamlanishiga, aniqlashtirilishi va kengayishiga, ularni umumlashtirishga va tizimga solishga yordam beradi.

Bugungi kunda ta'lim sifatini ko'tarish uchun qilinadigan barcha harakatlar haqida gapirganda, ta'lim berish jarayonida zamonaviy yondashuvlarga asoslanish muhim sanaladi. Darslarning nazariy va amaliy, hamda seminar mashg'ulotlari qismida o'quvchi, talaba, hamda tinglovchilarning qiziqishini oshirish uchun pedagogik texnologiyaning samarali usullaridan foydalanib, kichik guruhlariga bo'lingan holda olib borilishi ham ta'limni yanada sifatli o'tishiga turtki bo'lib hisoblanadi, sababi har bir o'quvchi, talaba, hamda tinglovchi bilan alohida shug'ullanish uchun vaqt va imkoniyatning ko'pligi bunga asosiy sabab bo'lib hisoblanadi. Har bir o'tkaziladigan mashg'ulotlarni olib borish jarayonini kuzatib borish va kerakli maslahatlar berish kichik guruhlarda darslarni samarali o'tilishiga yordam beradi. Kasbini ustasi bo'lgan axborot-kommunikatsiya texnologiyalari sohasining yetuk mutaxassislari bilan uchrashuvlar tashkil etish, ular haqida o'quvchi, talaba, hamda tinglovchilarga so'zlab, savollarga xayotiy misollar keltirish bilan javob beriladi. Buning uchun faqat o'qish, o'rganish kerakligi haqida maslahat beradi. Bundan tashqari malakali mutaxassislar bilan uchrashuvlar, turli xil va turli sohalarda bahs-munozaralar tashkil etish ham o'quvchi, talaba, hamda tinglovchilarni fanga bo'lgan qiziqishlarini orttiradi. Har qanday ota-onalarda farzandlarini yuksak ma'naviyatli, bilimli, komil inson etib voyaga yetkazish istagini yanada kuchaytirish zarur.

Hozirgi zamonaviy axborot kommunikatsiya texnologiyalari o'qitishning yangi shakl va metodlarini ishlab chiqish uchun keng imkoniyat yaratildi. Zamonaviy axborot kommunikatsiya texnologiyalarini chuqur o'rgatish, o'quvchi, talaba, hamda tinglovchilarni katta hajmdagi ma'lumotlarni qabul qilish, qayta ishlash va mustaqil ishlash muammosi yuzaga kelmoqda. Hozirgi kunda kuzatiladigan yana bir muammo mavjud: maktabdan kasb-hunar kollejiga o'qishga kelgan ko'p o'quvchilar mustaqil fikrlash va ishlash bo'yicha yetarlicha ko'nikmaga ega bo'lmaydi. O'quvchilarning ayrimlari bilim olishga qiziqishlari juda ham past. Izlanuvchan, qobiliyatli hamda ijodkorlikka ishtiyoqi bor farzandlarimizni o'zi qiziqqan axborot kommunikatsiya texnologiyalari yo'nalishida chuqurlashtirilgan saboq olishi, ularni kelajakda albatta yuksak malakali mutaxassislar bo'lib yetishishlarida asosiy omil bo'lib xizmat qiladi. Respublikamizning barcha ta'lim muassasalari o'quv jarayonida o'qitishning zamonaviy shakllari va uslullarini qo'llash, ta'lim tizimida zamonaviy axborot texnologiyalardan unumli foydalanish, ular yordamida ta'lim tizimini talab darajasiga yetkazish ustida bir qancha ishlar olib borilmoqda. Ta'lim jarayonida zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanishning quyidagi imkoniyatlarini keltirish mumkin:

- o'qituvchiga o'quv materiallarini ta'lim oluvchilarga yetkazib berishda birmuncha yengillashtirilishi;
- dars jarayonida berilayotgan o'quv materiallarning takroriy holda namoyish qilish imkoniyatining mavjudligi;
- ta'lim oluvchilar o'zlashtirish darajasining yuqori bo'lishiga erishish;
- multimediali elektron darsliklar tarkibida ko'rgazmali virtual stendlar tashkil qilish imkoniyati;
- amaliy va laboratoriya mashg'ulotlarini video, audio va animatsiyali vositalar orqali qiziqarli tashkil qilish imkoniyati;
- tavsiya qilingan o'quv materiallaridan ommaviy tarzda foydalanish, ya'ni tarmoq texnologiyalari yordamida bir yoki bir nechta auditoriyada va guruhlarda foydalanish imkoniyatining mavjudligi;
- o'quv materiallari ma'lumotlar bazasini tezkor ravishda o'zgartirib, yangi axborot zaxiralarini kiritish imkoniyatining mavjudligi;
- amaliy va laboratoriya mashg'ulotlari mobaynida ma'ruza materiallariga o'tish imkoniyatining yaratilishi;
- masofadan o'qitish uchun asosiy vositalardan biri sifatida foydalanish imkoniyati;
- ta'lim oluvchilarning individual bilimlarini baholash, nazorat qilish va boshqalar.

Imkoniyatlarga ega bo'lgan o'quv materiallarini o'quv jarayoniga tadbqiq etish, bir vaqtning o'zida ta'lim oluvchilarga o'quv materiallarini ko'rish, o'qish, eshitish, mulohaza qilish va qayta-qayta takrorlab o'z bilimlarini oshirish imkoniyatlarini yaratadi. Zamonaviy axborot texnologiyalarini o'quv jarayoniga qo'llanilishi, ayniqsa multimediali vositalardan foydalanish o'quv jarayonining didaktiv ko'rinishda tasvirlash uchun juda katta imkoniyatlar yaratadi. Ta'lim jarayonida zamonaviy axborot kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanishda elektron darsliklarning alohida o'rni mavjud. Elektron darslik - kompyuter va axborot-kommunikatsiya texnologiyalariga asoslangan o'quv uslubini qo'llashga, mustaqil ta'lim olishga hamda fanga oid o'quv materiallar, ilmiy ma'lumotlarning har tomonlama samarador o'zlashtirilishiga mo'ljallangan elektron o'quv adabiyoti hisoblanadi. Ta'lim tizimida o'quv jarayoniga axborot-kommunikatsiya texnologiyalari qo'llanilsa ta'lim-tarbiya jarayoni jadallashtiriladi. Ta'lim-tarbiya jarayonini jadallashtirishning asosiy omillari qatoriga quyidagilarni keltirish mumkin:

- maqsadga yo'naltirilganlik;
- o'quvchilarning motivatsiyasini kuchaytirish;
- ta'lim mazmunining axborotli hajmini kengaytirish;
- o'quvchilarning o'quv-bilish faoliyatini faollashtirish;
- o'quvchilarning o'quv-amaliy darajasini mustahkamlash va boshqalar.

Ta'lim jarayonida mustaqil ta'lim mashg'ulotlarini samarali tashkil qilishda zamonaviy axborot texnologiyalarining ahamiyati juda katta hisoblanadi. Kompyuterning dasturiy vositalari asosida yaratilgan o'quv- uslubiy materiallar va elektron darsliklardan foydalanishdan asosiy maqsad zamonaviy axborot – ta'lim uslubini shakllantirish, zamonaviy axborot-pedagogik, axborot va kompyuter texnologiyalarini qo'llash orqali ta'lim jarayonining samaradorligi, sifati va unimdorligini oshirish, uzluksiz ta'lim tizimida zamonaviy o'quv manbalari elektron o'quv darsliklarini keng qo'llash, ularning ma'lum ma'noda kutubxonalarini tashkil etish, ta'limning masofadan o'qitish usullarini amalda joriy etish va umumjahon elektron o'quv tizimiga kirishdan iborat. Mustaqil ta'lim mashg'ulotlari uchun yaratilgan elektron o'quv-uslubiy materiallar avtomatlashtirilgan dasturiy vositalar yordamida faoliyat olib boradi.

Avtomatlashtirilgan o'quv-uslubiy materiallar ta'lim oluvchilarga kerakli mavzular bo'yicha ma'lumotlarni tavsiya etadi va bilimlarni nazorat qiladi. Bilimlarning nazorati natijasiga qarab ta'lim oluvchilarga turli saviyadagi topshiriqlar tavsiya qilinadi. Avtomatlashtirilgan o'quv-uslubiy ta'lim vositalari yordamida ta'lim oluvchilar o'qituvchining yordamisiz ham o'z bilimlarini oshirib takomillashtirib borishi mumkin. O'quv jarayonida masofali o'qitish tizimini

tashkil qilishning asosiy talablaridan biri o‘quv materiallarini o‘quvchilarga taqdim etish vositalari hisoblanadi. Bunda masofali o‘qitish tizimining asosini tashkil etuvchi o‘quv materiallarining elektron versiyalarini yaratishga bir qator talablar qo‘yiladi. O‘quv materiallarini elektron ko‘rinishda taqdim etganda uning o‘quvchilar tomonidan tushunish darajasiga alohida e‘tibor berish kerak. Elektron shaklda taqdim etilayotgan materiallar talim oluvchilar uchun qulay va yaxshi o‘zlashtira oladigan bo‘lishi kerak. Tavsiya etilayotgan o‘quv materiallarida kerakli ta’riflar, tayanch iboralar, kalit so‘zlarga murojaat qilish va ulardan samarali foydalanish imkoniyatlari yaratilishi kerak. Fanlardan amaliy va laboratoriya ishlarini virtual stendlar ko‘rinishida imitatsiya qilish orqali tashkil qilish masofali o‘qitish tizimida quyidagi imkoniyatlarni ta’minlaydi:

- virtual stendlar uchun maxsus jihozlangan xonalar talab qilin;
- laboratoriya ishlarini animatsiyalar bilan ta’minlanish va ob’ektlar ustida olib borilayotgan jarayonlarni to‘g‘ridan-to‘g‘ri namoyish qilish;
- yaratilgan virtual stendlardan ko‘p marotaba foydalanish.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Dadabaeva R.A., Nasridinova Sh.T., Shoaxmedova N.X., Ibragimova L.T., Ermatov Sh.T. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalar va tizimlar. O‘quv qo‘llanma. “Sano- standart”. 2017. -552b.

2. Taylaqov N.I. Ta’lim tizimida zamonaviy axborot texnologiyalarini joriy etishning istiqbollari // Ta’lim va tarbiya -T 2002.

3. Mexmonov R.Yu.,
J.N.Əshpo‘latovMaktabgachata’limmuassasalaritarbiyalanuvchilariningjismaniyriv
ojidayangi axborot texnologiyalaridan foydalanish muammolariva echimlari //
Fanvajamiat №3, 15 B.

Barnoyev Sanjar

**„YANGI O‘ZBEKISTONDA BARKAMOL
AVLOD TARBIYASI:**

MUAMMO VA YECHIMLAR“

*mavzusida o‘tkazilgan ilmiy-amaliy konferensiya
materiallari to‘plami*

МУҲАРРИР: С.ШОДИЕВ

ТЕХНИК МУҲАРРИР: Т.ЛАТИПОВА

МУСАҲҲИҲ: Ж.ИБОДУЛЛАЕВ

Нашриёт лицензияси №8589.

Оригинал макетдан босишга рухсат этилди.
30. 12. 2023 йил. Бичими 60x84. “Times” гарн.
Офсет қоғози. Босма табоғи 24,0. Адади 100.
Буюртма №1060. Баҳоси келишилган нарҳда.

“Бухоро вилоят босмаҳонаси” МЧЖда чоп этилди.
Бухоро шаҳри, И.Мўминов кўчаси, 27-уй.